

á skoðun náttúrunnar (Natural religion).— Sönnun Butler biskups fyrir ódauðleikanum, grundvölluð á hinn aðskildu tilveru sálarinnar sem veru andaðri í líkaman við fæðinguna og leystri frá honum við andlátid, hefir verið sópað burt af breytipróunar-kenningunni.

Guðstrúin sjálf hefir verið alvarlega véfengd, og röksemdaleiðsla, byggð á sönnunum á alheimslegri gæzku, sem höfundar „Bridgewater“ ritanna álitu sannfærandi, dugir nú — því miður ekki lengur. Það reynir á mann, að sleppa öllu þessu, en að eins með því að kasta öllu fyrir borð, sem óverjanlegt er, getum vér siglt inn í höfn sannleikans. Nú stendur maðurinn, ef til vill í fyrsta sinn í sögunni, uppi með skynseminna óstudda, óháða opinberunum og erfikenningum gagnvart leyndardóm sinnar eigin og alheims tilverunnar. Sé nokkuð svipað dæmi til í sögunni, væri það helst afstaða heimspekinganna grísku. En þeir voru börn í vísindum, þeirra alheims ígrundanir voru að eins sniðugar ágizkanir. Við siðfræðina lögðu þeir rækt, en á hennar svæði létu þeir sig ekki alvarlega varða þau spursmál, — ef þeir annars létu þau varða sig nokkurs — sem mest gagntaka hugi vora nú. Þar að auki voru þeir ekki lausir við áhrif erfðakenninga guðstrúarinnar. Sókrates tilbað guð ríkisins, og fórnaði Æsculapi. Lítið mun finnast í gömlu grísku heimspekinni, sem kemur oss að haldi við vorar nútíðar rannsóknir.

Hugsun-rómversku stóíkanna gekk út á, að umskapa karakter einstaklingsins. Ekki er heldur mikla aðstoð að finna í heimspeki Voltaire tímabilsins. Það átti sér engan Darwin. Það var mjög stælugjarnt og skorti þess vegna stillingu og vísýni. Svo var, hvorugur þeirra, Voltaire eða Rousseau, óháður guðstrúarerfðakenningunni. Eins og vér munum staðhæfði Voltaire, að guðhræðslan væri nauðsynleg til að vernda líf vort, og hann reisti kyrkju með þessari yfirskrift: „Deo erexit Voltaire“, sem myndi ef til vill hafa orðið „Voltaire Exexit Deus“, ef hann hefði sagt það, sem hann meinti.

Enginn ætti að nálgast þetta spursmál með léttúð. Enginn getur hugsað svo, að frá félagslegu sjónarmiði jafnvel gjöri það ekkert til, hvort dauðinn bindi enda á og slái svörtu stryki yfir